

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ 100 ΠΟΛΕΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Στὸν κώδικα 918 τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης (Mss. Italiani, Cl. 7, No 918/8392), τὸν ὁποῖο περιγράφω λεπτομερέστερα στὴ Διαθήκη τοῦ Ἀντρέα Κορνάρου («Κρητικὰ Χρονικά», Θ', σ. 379), ἀναφέρεται ἀνάμεσα στ' ἄλλα καὶ μιὰ περιγραφή τῆς Κρήτης μὲ τὸν τίτλο: *Descrittione delle anime del Regno di Candia, con una notte delle spiagge, porti e redotti di esso*. Ἡ περιγραφή αὐτὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ foglio 86r καὶ εἶναι ὅμοια μὲ τὶς περισσότερες τέτιες*. Ὑστερα ἀπὸ ὅσα ἀναφέρει γιὰ τὴ θέση τοῦ νησιοῦ, τοὺς κόλπους, τὶς παραλίες, τοὺς ποταμούς, τὰ βουνά, τὶς πεδιάδες κλπ., ἀπὸ τὸ foglio 88r ἀρχίζει τὴν ἀπαρίθμηση τῶν 100 πόλεων τῆς Κρήτης, σημειώνοντας, σὲ μερικὲς ἀπ' αὐτές, διάφορες πληροφορίες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἄλλες εἶναι γνωστὲς καὶ ἄλλες ἄγνωστες. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἀξίζει, κοντὰ στοὺς τόσους ἄλλους καταλόγους τῶν ἀρχαίων Κρητικῶν πόλεων, νὰ δημοσιευτεῖ καὶ τοῦτος, παρ' ὅλο πὺ δὲν εἶναι πλήρης, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, γιὰτὶ ἀρκετὲς γνωστότατες πόλεις, ὅπως ἡ Μίλατος, ἡ Τύλισος, ἡ Λατὼ κλπ. δὲν ἀναφέρονται σ' αὐτόν. Ἐπίσης στὸν κώδικα 363/7873 τῆς αὐτῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἀγ. Μάρκου, ὑπάρχουν τρεῖς ἀλφαβητικοὶ κατάλογοι τῶν ἀρχαίων πόλεων τῆς Κρήτης: ὁ πρῶτος εἶναι στὰ λατινικά, ὁ δεῦτερος εἶναι ὁ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου καὶ ὁ τρίτος τοῦ Πτολεμαίου. (Βλ. Σ. Θεοτόκη, Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἀγ. Μάρκου ἐν Βενετίᾳ, περιοδ. «Ἑλληνικά» Γ', σ. 376).

Τὸ ζήτημα τῆς ὀνομασίας καὶ τῆς τοποθεσίας τῶν ἀρχαίων πόλεων τῆς Κρήτης δὲν λύθηκε μέχρι σήμερα τελειωτικὰ παρὰ μόνο γιὰ μερικὲς ἀπ' αὐτές, ἀπὸ τὰ νομίσματα ἢ τὶς ἐπιγραφὲς πὺ βρέθηκαν ὡς τώρα. Σκοπός μου δὲν εἶναι νὰ κάμω ἐδῶ μελέτη πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα μὰ νὰ δώσω μόνο ἓνα ἄγνωστο μέχρι σήμερα κατάλογο τῶν πόλεων αὐτῶν, βοηθώντας ἔτσι τοὺς μελλοντικούς ἐρευνητὲς καὶ ἀρχαιολόγους, πὺ θὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὸ θέμα. Γιὰ νὰ διευκολύνω ὅμως καὶ τὸν κοινὸ ἀναγνώστη τῆς ἐργασίας αὐτῆς συσχέτισα τὸν κατάλογο τοῦτο μὲ

---

*) Ὅτι ἀναφέρεται ἐκεῖ γιὰ τὸ Λασιθι δημοσίεψα στὴν ἐργασία μου: Συμβολὴ στὴν Ἱστορία τοῦ Λασιθίου κατὰ τὴ Βενετοκρατία. Ἡράκλειον 1957, σ. 73 κ. ἐξ.

τούς ἤδη γνωστούς, σημειώνοντας σὲ ὑποσημείωση τὴν παραδεκτὴ θέση τῆς κάθε πόλης, ὅπου ἦταν δυνατόν, ὡς καὶ κάθε ἄλλη ἐνδιαφέρουσα πληροφορία.

Θεώρησα σκόπιμο νὰ παραθέσω στὸ τέλος συγκριτικὸ πίνακα τῶν πόλεων τῆς Κρήτης μοιρασμένο σὲ πέντε στήλες. Στὴν πρώτη περιλαμβάνονται τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων ποὺ ἀναφέρονται στὴν *Creta Sacra* τοῦ F. Cornelius, τόμ. I, σ. 110 - 124. Στὴ δεύτερη περιλαμβάνονται τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων, ποὺ ἀναφέρει τὸ δημοσιευμένο ἐδῶ ἔγγραφο τοῦ κώδικα 918/8392 τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης. Στὴν τρίτη περιλαμβάνονται τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων, ποὺ ἀναγράφει ὁ Cornelli στὸ χάρτη τῆς Κρήτης (βλ. G. Gerola, *Monumenti Veneti nell' Isola di Creta*, vol. I, Venezia 1905, tavola I. Στὴν τέταρτη ὅσα ὀνόματα ἀναφέρει ὁ Dapper (βλ. Dapper, μετάφρ. Μ. Βερνάρδου, Ἐκκριβὴς περιγραφή τῆς Κρήτης, ἐν Ἀθήναις 1835, σ. 39 - 77) καὶ ἡ πέμπτη στήλη περιλαμβάνει τὰ ὀνόματα τῶν Κρητικῶν πόλεων ποὺ ἀναφέρει ὁ Ν. Σταυράκης στὴ Στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης, Ἀθήνησι 1890, σ. 62 - 107.

Biblioteca di San Marco di Venezia Mss. Italiani Cl. 7 No 918 (8392).

*Li Nomi delle Cento Città che anticamente erano nell' Isola f. 88r di Creta eora*¹.

1. — *Accito posta nell' Isola di Mello hora chiamata S(an)to thodaro per mezo la Canea, doue al presente sono due fortezze*².

Τὰ ὀνόματα τῶν ἑκατὸ πόλεων ποὺ ὑπῆρχαν στὴν ἀρχαία ἐποχὴ στὴ νῆσο Κρήτη¹.

1. — Ἄκυτος. Ἦτανε στὴ νῆσο Mello, ποὺ ὀνομάζεται τώρα τοῦ Ἀγ. Θεοδώρου, στὰ Χανιά. Στὸ νησί αὐτὸ τώρα εἶναι δυὸ φρούρια².

¹) Ἡ Κρήτη ἦτανε γνωστὴ στὴν ἀρχαιότητα μὲ τὰ ἐπίθετα Ἰδαία, Ἀερία, Δολιχὴ, Χθονία, Μακαρία. Τὸ ἐπίθετο ἔοπα ἀπαντῶ πρώτη φορά. Εἶναι ἴσως σύντμηση τοῦ E(ur)opa?

²) Ἄκυτος λεγότανε ἡ νησίδα Θεωροῦ. Τὸ ὄνομα ἀναφέρει ὁ Στέφ. Βυζάντιος. Λεγότανε ἐπίσης Ἀκοίτιον, Κοίτη καὶ Βοῦδραι. Ἡ ὀνομασία Mello (Μῆλος;) τοῦ δημοσιευμένου ἐγγράφου εἶναι ἄγνωστη. Τὸ ὄνομα Θεωροῦ πῆρε ἀπὸ ἐρημοκλήσι τῶν Ἀγ. Θεοδώρων, ποὺ κτίστηκε στὸ νησί.

Πόλη Ἄκυτος δὲν ἀναφέρεται στοὺς ἄλλους γνωστούς μου καταλόγους τῶν Κρητικῶν πόλεων.

Τὰ φρούρια στὸ νησί Θεωροῦ, ὅπως συνήθως λέγεται, ἔγιναν, σύμφωνα

2. — *Aeria*³.
3. — *Aeria*⁴ *la quale anco si chiamava doliche et Dea perche era posta per mezzo il monte Ida.*
4. — *Alba*⁵ *cosi detta perche era posta sopra li monti altissimi del territorio della Canea chiamati leuca che uoldir in lingua Italiana monti bianchi.*
5. — *Alloria*⁶.
6. — *Amnisso*⁷.
7. — *Amphimala*⁸, *et Amphimalia nella culata della Suda.*

2. — *Αἴπεια* (ἢ *Αἰπεῖα*)³.
3. — Ἐρῖα⁴, ἡ ὁποία ὀνομαζότανε ἐπίσης Δολιχὴ καὶ Δία γιατί βρισκότανε στὴ μέση τοῦ βουνοῦ Ἴδα.
4. — Ἄλβα⁵. Λέγεται ἔτσι γιατί εἶναι πάνω στὰ ὑψηλότατα ὄρη τοῦ διαμερίσματος τῶν Χανίων, πὸν λέγονται Λευκά, πὸν θὰ πεῖ στὴν ἰταλικὴ γλῶσσα Ἄσπρα Βουνά.
5. — Ἄλλαρία⁶.
6. — Ἀμνισός⁷.
7. — Ἀμφίμαλα⁸ καὶ Ἀμφιμάλια, στὸ μυθὸ τῆς Σούδας.

μὲ πληροφορίες πὸν ἀναφέρονται στὸν ἴδιο Κώδικα Νο 918 τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης fo 91r, τὸ ἔτος 1574.

³) Ἡ θέση τῆς εἶναι ἄγνωστη.

⁴) Εἶναι γνωστὸ πὸς ἡ Κρήτη ἀναφέρεται στὴν ἀρχαιότητα μὲ τὸ ὄνομα Ἐρῖα, γιὰ τὸ καλὸ κλίμα τῆς, καὶ Δολιχὴ γιὰ τὸ μακρουλὸ σχῆμα τῆς. Πόλη ὁμως μὲ τὸ ὄνομα Ἐρῖα δὲν εἶναι γνωστή.

⁵) Ὁ Σταυράκης νομίζει ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν Ἀρβη τῆς Βιάννου. Ἐδῶ σημειώνεται πὸς κεῖται στὰ ὑψηλότατα Λευκά Ὄρη. Ὁ ἐραμιστὴς τοῦ δημοσιευόμενου καταλόγου ἐτυμολογεῖ τὸ ὄνομα *Alba* ἀπὸ τὸ λατιν. *albus*, *a* = λευκός.

⁶) Κακὴ γραφὴ τῆς γνωστῆς Ἄλλαρία. Ἡ θέση τῆς εἶναι ἄγνωστη. Ὁ Bursian (J. N. Svoronos Numismatique de la Crète Ancienne, *Macon* 1890, σ. 1 - 2), τὴν τοποθετεῖ στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ κόλπου Μεραμπέλου.

⁷) Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ Ἀμνισός, τὸ ἐπίνειο τῆς Κνωσοῦ, ἦτανε στὸν Καρτερό, γύρω στὸ λόφο Μεσοβούνη, γνωστὸ σήμερα μὲ τὴν ὀνομασία Παλιόχωρα.

⁸) Ἡ πόλη Ἀμφιμάλιον ἢ Ἀμφίμαλα τοποθετεῖται κοντὰ στὸν Ἀρμυρὸ τοῦ Ἀποκορώνου, καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομά τῆς ὀνομάζεται καὶ ὁ κόλπος Ἀμφιμαλικός. Τὸ δημοσιευόμενον ἔγγραφο τὴν τοποθετεῖ στὸ βάθος τοῦ κόλπου τῆς Σούδας, —ὅπου ἦτανε ἡ *Cullata*, (ἐπὶ τουρκοκρατίας Τούζλα)—ἐπειδὴ ὁ κόλπος τῆς Σούδας ἦτανε γνωστὸς στοὺς βενετοάνους γεωγράφους καὶ μὲ τὸ ὄνομα *Amphimalus*. (Βλ. τὸ χάρτη τῆς Κρήτης τοῦ Coronelli, στὰ *Monumenti Veneti nell' Isola di Creta* τοῦ G. Gerola, vol. I). Σήμερα πιστεύεται ὅτι ἦταν ὅπου ἡ σημερινὴ Γεωργιούπολη. (Βλ. Ν. Πλάτωνος, Συμβολὴ εἰς τὸ

8. — *Amicla*⁹ *et amiclea geometra famoso fondator d' essa.*
 9. — *Aoro*¹⁰ *cosi chiamato da Aora, Ninfa per eleutero da eleutero cureta.*
 10. — *Apolonia*¹¹ *appresso ghinosso.*
 11. — *Apolonia*¹² *seconda patria di Clineo filosofo de diogene filio.*
 12. — *Aptera ouero Aptero appresso il lito del mare nel Aftera promontorio chiamato oggi melega appresso la qual città sono li doi scogli chiamati dagli antiqui leuchi*¹³, *cioè bian-*
8. — 'Αμύκλα⁹ ἰδρυτῆς τῆς ὀ 'Αμυκλέας, διάσημος γεωμέτρης.
 9. — "Αωρος¹⁰. Ὀνομάστηκε ἔτσι ἀπὸ τῆ νύμφη 'Αώρα ἔπειτα 'Ελεύθερα ἀπὸ τὸν Κουρήτη 'Ελεύθερο.
 10. — 'Απολλωνία¹¹, κοντὰ στὴν Κνωσό.
 11. — 'Απολλωνία¹² ἡ δεύτερη. Πατρίδα τοῦ φιλόσοφου Clineo (Chi-neo?) γυιοῦ τοῦ Διογένη.
 12. — "Απτερα ἢ "Απτερος, κοντὰ στὴν ἀκτὴ τῆς θάλασσας τοῦ ἀκρωτηρίου "Απτερα, πὸν ὀνομάζεται σήμερα Μελέχα. Κοντὰ στὴν πόλη αὐτὴ εἶναι τὰ δυὸ νησάκια, πὸν ὀνομαζόντανε ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Λευκαί¹³, δηλαδή, ἄσπρα, ἐκεῖ πὸν σήμερα εἶναι τὸ

τοπωνυμικόν, τὴν τοπογραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν πόλεων καὶ φρουρίων τῆς Κρήτης, «Κρητ. Χρονικά» Β', σ. 349 κ. ἔξ.

⁹⁾ Τὸ 'Αμυκλαῖος ἦτανε ἐπίθετο τοῦ 'Απόλλωνα, μὲ τὸ ὀποῖο ἐλατρευότανε στὶς 'Αμύκλαις τῆς Σπάρτης καὶ «...ἐν τῇ πόλει 'Αμυκλαίῳ τῆς Κρήτης». Ὀ F. C o r n e l i u s (Creta Sacra, Venetiis, MDCCLV, tom. I, σ. 120) τοποθετεῖ τὴν πόλη Amicla στὴ Σπιναλόγκα «...in eo loco, ubi nunc exsurgit arx Spinalonga vocata».

¹⁰⁾ Ἄλλη ὀνομασία τῆς 'Ελεύθερας. Κι ὀ Dapper ('Ακριβῆς περιγραφὴ τῆς Κρήτης, μετάφρ. Μ. Βερνάρδου, 'Αθήναι 1835, σ. 42) ἀναφέρει τὰ ἴδια γιὰ τὴν πόλη αὐτὴ: «Ἡ πόλις "Αωρος ὀνομάσθη οὕτως ἀπὸ τὴν νύμφην 'Αώραν· ἀλλ' ἀπέβυλεν ἔπειτα τοῦτο τὸ ὀνομα διὰ νὰ λάβῃ τὸ τῆς 'Ελευθήρας». «Aorus, quae deinde Eleuthere». (Flam. C o r n e l i o, Creta Sacra, ὀ. π. σ. 110).

¹¹⁾ «'Απολλωνία πρὸς τῇ Κνωσῶ». «Apollonia apud Cnossum» (Creta Sacra I, σ. 119). Νεώτεροι ἐρευνητῆς τὴν τοποθετοῦν στὸν Ἄρμυρὸ τοῦ Ἡρακλείου. (Βλ. Μ. G u a r d u c c i, Nuovi contributi alla topografia di Creta antica, Historia, 1933, p. 363), καὶ τῆς ἴδιας (Inscriptiones Creticae I, Roma 1935, σ. 3).

¹²⁾ Ἡ 'Απολλωνία αὐτὴ ταυτίζεται μὲ τὴν 'Ελεύθερα. Κατὰ τὸ δημοσιευόμενο ἔγγραφο φαίνεται πὸς ὀ Διογένης ὀ 'Απολλώνιος, ὀ φιλόσοφος πὸν πρῶτος παρατήρησε ὀτι ὀ ἀέρας ἀραιώνεται καὶ συμπυκνώνεται (ἄος αἰῶνας π. Χ.) καταγότανε ἀπὸ τὴν 'Απολλωνία αὐτὴ.

¹³⁾ «...ἡ πόλις "Απτερα αἰ δὲ πλησίον νῆσοι Λευκαί». Στέφαν. Βυζάντιος. Ἡ πόλη "Απτερα ἦτανε κοντὰ στὸ σημερινὸ χωριὸ τοῦ 'Αποκορώνου Μεγάλα

chi, oue hoggi è la fortezza della Suda, et il marati.

13. — *Aptera mediteranea*¹⁴.

14. — *Aradena la qual si chiamaua Anopolis cioè è città Alta perche era posta sopra li monti altiss(i)mi della Sfacchià*¹⁵.

15. — *Arcadia*¹⁶ *ouero Arcadi Aloggiam(en)to de forestieri uenuti di Arcadia del quello pozesso perche fra le 100: città di Creta ue ne erano alquante nelle quali no(n) ui habitaua-*

φρούριο τῆς Σούδας καὶ τὸ Μαράθι.

13. — Ἄπτερα μεσόγεια¹⁴.

14. — Ἀράδενα ἢ ὁποία ὀνομαζότανε Ἀνώπολις, δηλαδὴ ὑψηλὴ πόλις, γιὰτὶ βρισκότανε ἐπάνω στὰ πολὺ ψηλὰ βουνὰ τῶν Σφακιῶν¹⁵.

15. — Ἀρκαδία¹⁶ ἢ Ἀρκάδι. Κατοικία ξένων ποὺ ἤλθαν ἀπὸ τὴν Ἀρκαδία μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο κατοχῆς, γιὰτὶ ἀνάμεσα στὶς 100 πόλεις τῆς Κρήτης ἦτανε μερικὲς στὶς ὁποῖες δὲν κατοικοῦσαν πα-

Χωράφια, ὅπου σώζονται ἀκόμη μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια. «Τὰ τείχη τῆς πόλεως κτισμένα ἀπὸ ὀγκολίθους ἐν μέρει πολυγωνικούς, ἐν μέρει τετραγώνους, λείψανα πολλῶν ναῶν, κολοσσιαῖαι θολωταὶ δεξαμεναὶ ἀριστα διατηρούμεναι, μικρὸν θέατρον, καὶ ἓνα μεγάλο οἰκοδόμημα τοῦ ὁποίου τὰ τείχη φέρουν πλείστας ἐπιγραφάς». (Βλ. Μιχ. Δέφνερ, Ὀδοιπορικαὶ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν δυτικὴν Κρήτην, Ἀθῆναι, σ. 13).

¹⁴) Ὁ Cornelius τὴν τοποθετεῖ στὸν Ἁγ. Θωμᾶ. «Aptera olim urbs, nunc casale Sancti Thomae». (Creta Sacra I, σ. 120).

¹⁵) Ἀραδὴν, Araden. Τὸ δημοσιευόμενον ἔγγραφο τὴν ἀναφέρει μὲ τὸ σημερινὸ ὄνομα τοῦ γνωστοῦ χωριοῦ τῶν Σφακιῶν Ἀράδενα. Κατὰ τὸ Στ α υ ρ ἄ κ η (ῥ. π. σ. 65) τὸ ὄνομα εἶναι φοινικικῆς καταγωγῆς.

¹⁶) Ἡ Ἀρκαδία τοποθετεῖται ἀπὸ τοὺς νεώτερους στὴν ἐπαρχία Μονοφατισίου, κοντὰ στὰ χωριά Δαμάνια, Κεφάλια, Μελισσοχώρι καὶ Ἀρκάδι, ποὺ ἔσωσε καὶ τὸ ὄνομα. Ἄλλοι τὴν τοποθετοῦν στὸ χωριὸ Ἁγιος Θωμᾶς ὅπου ὁ Cornelius τοποθετεῖ τὴν Ἄπτερα (βλ. σημ. 14). Ἀπὸ τὸ ὄνομά της πῆρε καὶ τὸν τίτλο ἢ ἐπισκοπὴ Ἀρκαδίας, ποὺ τὸν διατηρεῖ καὶ σήμερον. Πολλοὶ ταυτίζουν τὴν Ἀρκαδία μὲ τοὺς Ἀρκάδες, ποὺ εἶναι κοντὰ στὸ χωριὸ Ἀφρατὶ Πεδιάδας. (Βλ. Margh. Guarducci, Inscriptiones Creticae I, Roma 1935, σ. 6 κ. ἐξ.).

Ἀντίθετα τὸ δημοσιευόμενον ἔγγραφο τοποθετεῖ τὴν Ἀρκαδία στὴν περιφέρειαν τοῦ Ρέθυμνου καὶ συγκεκριμένα ἀνάμεσα στὸν πύργο τοῦ Σαγκουινάτσου καὶ τὸ Καστέλι Μυλοποτάμου, ὅπου ὑπῆρχε καὶ τοπωνύμιον Κάτω Ἀρκάδι. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ὁ σημερινὸς ποταμὸς Γεροπόταμος ἢ Μυλοπόταμος ἀναγράφεται στοὺς βενετσιάνικους χάρτες (Coronelli) Arcadi fiume.

Οἱ πόλεις Ἀρκαδία, Κάντιανος, Δραγμός, Ἐλυρος, Ἰνατος καὶ Ὀλοῦς εἶχανε ὀριστεῖ μὲ νόμον σὰν τόποι γιὰ τὴν ἐγκατάστασιν ξένων, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ τὸ δημοσιευόμενον ἔγγραφο, στοὺς ὁποίους ἀπαγορευότανε νὰ κατοικοῦν σὲ ἄλλες πόλεις.

no se no(n) forestieri nè li era concesso poter habitar in altre città dell' Isola se no(n) in quelle che era(n) dedicate à forestieri et questa fù nel territorio di Rettimo trà la torre del Sanguinazzo et il Castel milopotamo nel loco chiamato finhora Catto Arcadi.

16. — *Artacina*¹⁷ ouero *Itano* oueno *Irtacina*.
 17. — *Asso*¹⁸ nella quale era il temp(i)o antequisino di gioue *Assio*.
 18. — *Aulo*¹⁹.
 19. — *Axo*²⁰ . . . . . *Al di d' hoggi, e una uila medemam(en)te chiamata Axo.*

ρὰ μόνο ξένοι. Οὔτε τοὺς ἐπιτροπέτανε νὰ κατοικοῦν σὲ ἄλλες πόλεις παρὰ μόνο σὲ κεῖνες πὸν ἦτανε προορισμένες γιὰ τοὺς ξένους. Αὐτὴ ἦτανε σιὸ διαμέρισμα τοῦ Ρέθυμνου, μεταξὺ τοῦ Πύργου τοῦ Σαγκουινάτσου καὶ τοῦ Καστελιοῦ τοῦ Μυλοποτάμου, σιὴ θέση πὸν λέγεται μέχρι σήμερα Κάτω Ἀρκάδι.

16. — Ἀρτακίνη¹⁷ ἢ Ἴτανος ἢ Ὑρτακίνα.
 17. — Ἄσος¹⁸. Σ' αὐτὴ ὑπῆρχε τὸ ἀρχαιότατο ἱερὸ τοῦ Ἄσιου Δία.
 18. — Αὐλὼν (ἢ Αὐλήν)¹⁹.
 19. — Ἀξὸς²⁰ . . . . . σήμερον, ὑπάρχει ἓνα χωριὸ πὸν λέγεται ἐπίσης Ἀξός.

¹⁷) Ἡ Ἀρτακίνη ἢ Ἀρτασίνη ἢ Ὑρτακίνη βρισκότανε σιὸ ἐσωτερικὸ τοῦ νησιοῦ. (Dapper, ὁ. π. σ. 41). Κατὰ τὸν R. Pashley (Travels in Crete, London 1837,) βρισκότανε κοντὰ σιὸ χωριὸ Τεμένια Σελίνου.

Τὸ δημοσιευόμενον ἔγγραφο ὡς καὶ ὁ Cornelius (Creta Sacra, I, p. 124) τὴν ταυτίζει μὲ τὴν Ἴτανο. «Artacina, quae et Itanos».

¹⁸) Ἡ Ἄσος ἢ Ἄσον ἦτανε μεσόγειος κατὰ τὸν Dapper (ὁ. π. σ. 44). Σ' αὐτὴ ὑπῆρχε ἱερὸ τοῦ Δία πὸν ὀνομαζότανε Ἄσιος. Ὁ Cornelius (Creta Sacra I, σ. 117) τὴν τοποθετεῖ σιὸ Λιόπετρο τῆς Σητείας. «Assos sive Asus Sethian ex Oriente respiciens, cujus vestigia in arduo monte supersunt, vocaturque modo locus ille ab incolis Leopetro».

¹⁹) Ἡ Αὐλήν ἢ Αὐλὼν σχετίζεται ἀπὸ τὸ Σταυράκη (ὁ. π. σ. 66) μὲ τὸ σημερινὸ χωριὸ τῆς Πεδιάδας Αὐλή. Ὁ Cornelius (Creta Sacra, p. 122) ἀναφέρει: «Aulon sic dicta ab incolis, qui sonitu fistulae delectabantur postea dicta fuit Calognia». Κατὰ τὸ Ν. Πλάτωνα, ὁ. π., ἦτανε σιὴ Γριοκεφάλα Μελιδονίου τοῦ Μυλοποτάμου. Ἡ ὀνομασία Αὐλοπόταμος, πὸν ἀναφέρεται σιὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα (ἐπισκοπὴ Αὐλοποτάμου) ἀσφαλῶς σχετίζεται μὲ τὴν Αὐλώνα.

²⁰) Κατὰ τὸ Στέφανο Βυζάντιο ἢ λ. Ἀξὸς σημαίνει ἀπότομο μέρος «διὰ τὸ καταγῆναι τὸν τόπον καὶ κρημνώδη ὑπάρχει». Βρισκότανε ὄχι πολὺ μακρὰ ἀπὸ τὴν Ἐλεύθερνα, κοντὰ σιὸν ποταμὸ Ὁαξόν, ἐκεῖ ὅπου σήμερα βρίσκεται τὸ ὁμώνυμο χωριὸ τοῦ Μυλοποτάμου.

20. — *Bià* ²¹.
 21. — *Bieno* ²².
 22. — *Bine, posta sopra la città di Gortina* ²³.
 23. — *Cadesso* ²⁴.
 24. — *Calatho era uerso le grabuse in loco hoggi chiamato Acti* ²⁵.
 25. — *Camara era appresso l' armirò per andar da Rettimo alla Canea, doue è un uolto grande che trauersa la fiumara* ²⁶.
 26. — *Cantano alloggiam(en)ti di forestieri* ²⁷.
 27. — *Caragina era città grande tra Candia e spina longa, e*

20. — *Βοιαί* ²¹.
 21. — *Βίεννος* ²².
 22. — *Βήνη, κεῖται πάνω ἀπὸ τὴν πόλη τῆς Γόρτυνας* ²³.
 23. — *Καδησός* ²⁴.
 24. — *Κάλαθος (Κλάτος ;). Ἦτανε σὲ τόπο πού λέγεται σήμερα Ἰακτὴ* ²⁵. f. 88v
 25. — *Καμάρα. Ἦτανε κοντὰ στὸν Ἀρμυρό, πηγαίνοντας ἀπὸ τὸ Ρεθύμνο σιὰ Χανιά, ὅπου ὑπάρχει μιὰ γέφυρα μεγάλη, πού περνᾷ τὸν ποταμό* ²⁶
 26. — *Κάντανος. Κατοικία ξένων* ²⁷.
 27. — *Καραγκίνα.(?) Ἦτανε πόλη μεγάλη μεταξὺ τοῦ Χάντακα καὶ τῆς*

²¹) Πρέπει νὰ ταυτιστεῖ μὲ τὴν πόλη Βοιαί, Baeae. «de cuius fundatione multa fabuloza et inèrta narrantur» (Cornelius, Creta Sacra, I, p. 124).

²²) Ταυτίζεται μὲ τὸ σημερινὸ χωριὸ Βιάνος.

²³) Ἡ Βήνη ἦτανε ἡ πατρίδα τοῦ ποιητῆ Ριανοῦ. Τοποθετεῖται στὸ σημερινὸ χωριὸ τοῦ Ρεθύμνου Βενί.

²⁴) Τὸ ὄνομα τῆς πόλης αὐτῆς δὲν ἀναφέρεται στοὺς καταλόγους πού ἔχω ὑπόψει μου.

²⁵) Ἴσως εἶναι λανθασμένη γραφὴ τῆς γνωστῆς ἀπὸ ἄλλους καταλόγους πόλης Clatos, Κλάτος. «Clatos sive Ilarium a Sethia distans IV. millia passuum, ubi nunc existit Monasterium Sancti Antonii». (F. Cornelius, Creta Sacra I, p. 117).

²⁶) Ἡ πόλη Καμάρα ἦτανε πάνω στὸ ὕψωμα, ὅπου κτίστηκε ἀργότερα ἀπὸ τοὺς Βενετσάνους τὸ φρούριο Μεραμπέλου καὶ ταυτίζεται μὲ τὴ Λατώ. «Camara, quae et Latoa nuncupabatur» (Cornelius, Creta Sacra I, p. 124). Τὸ δημοσιευόμενον ἔγγραφο τὴν τοποθετεῖ στὸν Ἀρμυρό τοῦ Ρεθύμνου. Ἴσως αὐτὸς πού τὸ σύνταξε παρασύρθηκε ἀπὸ τὴν «Ἑλληνικὴ Καμάρα» πού βρίσκεται ἐκεῖ. Σχετικὰ μ' αὐτὴ βλ. Μ. Δέφνερ, ὁ. π. σ. 77 κ' ἐξ.

²⁷) Ἡ ἀρχαία Κάντανος τοποθετεῖται σιὰ σημερινὰ χωριά τοῦ Σελίνου Κάδρος, Σπανιάκος, Κάλαμος. Ἦτανε κι αὐτὴ μιὰ ἀπὸ τίς πόλεις στίς ὁποῖες ἐπιτρεπότανε ἡ ἐγκατάσταση ξένων. Αὐτὸ τὸ ἀναφέρει καὶ ὁ Cornelius, (Creta Sacra I, p. 124): «Candanos ad extraneorum receptionem assignata».

*hoggi chiamato Cares doue sono molti casali, li nomi delli quali è chenurio ghorio, Vuglismeni, lacidha, Cumeriaco, limnes, e furgni ma le vestigie della ditta città è più nel casal furgni che in allra parte*²⁸.

28. — *Caino era nel territorio della Canea, doue hora è la Vila chiamata Caena*²⁹.

29. — *Cessami era oue hora è il casal de Chissamo nel territorio della Canea*³⁰.

30. — *Calcjtorio*³¹.

Σπιναλόγκας και σήμερα λέγεται Καρές, όπου υπάρχουν πολλά χωριά, πού τὰ ὀνόματά τους εἶναι : Καινούργιο Χωριό (Νεάπολη), Βουλισμένη, Λαισίδα, Χουμεριάχο, Λίμνες και Φουρνή. Μὰ τὰ λείψανα τῆς πόλης αὐτῆς εἶναι μᾶλλον σιὸ χωριὸ Φουρνὴ παρὰ σὲ ἄλλο μέρος²⁸.

28. — *Καΐνα. Ἦτανε σιὸ διαμέρισμα τῶν Χανιῶν, όπου τώρα εἶναι τὸ χωριὸ πού λέγεται Καΐνα*²⁹.

29. — *Κίσαμος. Ἦτανε ἐκεῖ όπου εἶναι τὸ χωριὸ Κίσαμος σιὸ διαμέρισμα τῶν Χανιῶν*³⁰.

30. — *Χαλκηϊόριον*³¹.

²⁸) Caragina. Ἴσως κακὴ γραφὴ τῆς Cararina πού ἀναφέρει ὁ Bondelmonti (Creta Sacra I, p. 115). Στὴ θέση πού τὴν τοποθετεῖ τὸ δημοσιευόμενο ἔγγραφο ἔχει διαπιστωθεῖ σήμερα ἀπὸ ἐπιγραφή πού βρέθηκε τὸ 1855 ὅτι ἦτανε ἡ Δρῆρος. Ὡστε ὅταν γράφτηκε ὁ δημοσιευόμενος ἐδῶ κατάλογος ἦταν ἀγνωστη καὶ μόνο τὸ ὄνομα ἦτανε γνωστὸ ἀπὸ τὸ γραμματικὸ κανόνα τοῦ Θεογνώστου «...Δρῆρος πόλις κρητική» Ἴσως ὁ χῶρος ἦτανε τότε γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Καραπίνα.

²⁹) Κι ἄλλοι ταυτίζουν τὴν πόλη Καινὴ μὲ τὸ σημερινὸ χωριὸ τοῦ Ἀποκορώνου Καΐνα. Ὁ Σταυράκης (σ. 75) σχετίζει τὴν Καινὴ μὲ τὸ Καινούργιο Χωριὸ (Πεδιάδας;). Ὁ Darper, (δ. π. σ. 54) τὴν ἀναφέρει Κάνος καὶ Καΐνος «ὅπου ἐμυθολόγησαν ὅτι ἐγεννήθη ἡ νύμφη Βρυτόμαρτι; ἢ ἐπωνομασθεῖσα Δικτύμνη».

³⁰) Τοποθετεῖται σιὸ σημερινὸ χωριὸ Καστέλι Κισάμου. Μερικοὶ τὴν ἐτυμολογοῦν ἀπὸ τὸ φυτὸ κισσὸς καὶ τὴ γράφουν μὲ διπλὸ σ. Δὲν θεωρῶ περιττὸ νὰ ἀναφέρω ἐδῶ τὴν ἀστεία ἐτυμολογία τοῦ Trivan, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει σιὸ περίφημο χρονικὸ του τὰ παρακάτω : Ὅταν ὁ Ἰσαάκ Κομνηνός, γιὸς τοῦ αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινούπολης ἔφτασε σιὴν Κρήτη μὲ τὰ Ἀρχοντόπουλα «spedi una picciola galiota dando l' havisio al Imperator suo Padre d'esser gionti in Regno, che in grecco si dice e g i x a m e = ἐγγίξαμε, che significa in italiano giunsiimo, et de quella parola si tralasciò dall' hora il nome di quel loco di Traghila e si chiamò Chissamo, come si nomina sin di presente». (Βλ. Anton. Trivan, Varie Cose di Candia, 1182 - 1669, Bibliothèque Nationale, Paris, Mss. Italien No 2091, p. 7).

31. — *Chieronisso al paesente d(ett)o piscopiano pertinentia d'un Vescouato che ha più di mille e ducento scudi d' entrata lontano dalla città di Candia per il mar di tramontana circa miglia 16:*
32. — *Chirsoniso loco uicino al mar et al d(ett)o uescouado, e si uede ancora le uestigi della città antiqua presso al mare, et si troua anco al presente spesse uolte medaglie de diuersi sorte, et ui è al presente un casale poseduto dal cl(arissi)mo Nicolò Mudacio³¹.*
33. — *Claudo era posta nell' isola più grande delle due chiamate gozzi che sono al derimpeto della sfacchia.*
34. — *Cnosso era la famosa e Regal Città del Rè Minos, hora si chiama Macritigho che uol dir in lingua italiana longo muro, appresso la città di Candia, c(ir)ca tre miglia frà*
31. — *Χερσόνησος. Σήμερο λέγεται Πισκοπιανό, μετόχι μιᾶς ἐπισκοπῆς, πὺν δίδει εἰσόδημα περισσότερο ἀπὸ 1200 σκούδα. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν πόλιν τοῦ Χάντακα περίπου 16 μίλια, ἀπὸ τὴ βόρεια θάλασσα.*
32. — *Χερσόνησος. Τόπος κοντὰ σιτὴ θάλασσα, σιτὴν παραπάνω ἐπισκοπή. Φαίνονται ἀκόμη τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας πόλης κοντὰ σιτὴ θάλασσα καὶ βρίσκονται ἀκόμη σήμερα συχνὰ νομίσματα διαφόρων εἰδῶν. Ἐκεῖ ὑπάρχει σήμερα ἓνα χωριὸ κατεχόμενον ἀπὸ τὸν ἐκλαμπρότατον κ. Νικολὸ Μουδάτσο³².*
33. — *Κλαῦδος. Ἦτανε σιτὸ πιὸ μεγάλο νησί ἀπὸ τὰ δυὸ πὺν λέγονται Γκότσι (Γαῦδος), πὺν εἶναι ἀπέναντι σιτὰ Σφακιά.*
34. — *Κνωσός. Ἦτανε ἡ διάσημη καὶ βασιλικὴ Πολιτεία τοῦ βασιλιᾶ Μίνωα, πὺν τώρα λέγεται Μακροντοῖχος, πὺν σημαίνει σιτὴν ἰταλικὴ γλῶσσα μακροὺς τοῖχος. Εἶναι κοντὰ σιτὴν πόλιν τοῦ Χάν-*

³¹) Ἡ θέση τῆς πόλης Χαλκητιόριον δὲν εἶναι γνωστὴ. Τὸ ὄνομα ἀναφέρει ὁ Στέφ. Βυζάντιος.

³²) Καὶ οἱ ἄλλοι κατάλογοι, τῆς Creta Sacra καὶ τοῦ Σταυράκη πὺν ἔχω ὑπόψει μου, ἀναφέρουν δυὸ πόλεις τῆς Κρήτης μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα Χερσόνησος. Ὁ Cornelius (Creta Sacra I, pp. 119, 120) ἀναφέρει: Cheronesus apud Promontorium Asprilimiones vocatum. Ἡ θέση Asprolimnioni σημειώνεται σιτὸ χάρτη τοῦ Coronelli δυτικὰ τοῦ Καστελίου Κισάμου, ἐκεῖ δὲ τοποθετεῖ τὴ Χερσόνησον καὶ ὁ Σταυράκης (σ. 106). Τὸ δημοσιευόμενον ἔγγραφο ἀναφέρει καὶ τὶς δυὸ πόλεις μὰ τὶς τοποθετεῖ τὴ μίαν δίπλα σιτὴν ἄλλη. Τὴν πρώτην σιτὸ χωριὸ Πισκοπιανό, πὺν ἀπέχει ἐλάχιστον ἀπὸ τὴ παραθαλάσσια θέση πὺν τοποθετεῖ τὴν ἄλλη Χερσόνησον, ἡ ὁποία ἦτανε τότε φέουδον τοῦ Nicolò Mudaccio.

terra per ostro.

35. — *Cones ouero Corico era città e promontorio nell' occidentale parte dell' Isola*³³.
36. — *Cidonia la qual auanti si chiamaua Apolonia da Apoloni Cidone et era situata sopra di S. Zorzi di Megnes*³⁴ *tra capo Spada e la città della Canea è hora doue si uede molte uestigie delle muraglie di detta città appresso la marina.*
37. — *Citeo ouer Candia via un picciol castello doue hora è la città di Candia doue era l'emporio cioè è il porto delle Naui della città di Cnosso*³⁵.
38. — *Dedala chiamata da Dedalo.*
39. — *Diteo ouer Ditamo il monte, ouero Scithià*³⁶.

δακα περίπου τρία μίλια πρὸς τὸ νότιο σιτὴν ἐνδοχώρα.

35. — Γωνιὲς ἢ Κώρουκος. Ἦτανε πόλη καὶ ἀκρωτήρι στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ³³.
36. — Κυδωνία, πρὸ πρωτύτερα ὀνομαζότανε Ἀπολλωνία ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα Κύδωνα. Ἡ θέση της ἦτανε στὸν Ἁγ. Γεώργιο στὶς Μένιες³⁴ μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Σπάθα καὶ τῆς πόλης Χανιά, ὅπου τώρα φαίνονται πολλὰ λείψανα τοῦ τείχους τῆς πόλης αὐτῆς κοντὰ σιτὴ θάλασσα.
37. — Κύταιον ἢ Χάντακας. Σήμερα ἓνα μικρὸ φρούριο ὅπου εἶναι ἡ πόλη τοῦ Χάντακα, καὶ ὅπου ἦτανε τὸ ἐμπορεῖον δηλαδὴ τὸ λιμάνι γιὰ τὰ πλοῖα τῆς πόλης Κνωσοῦ³⁵.
38. — Τὰ Δαίδαλα, πρὸ πῆρε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸ Δαίδαλο.
39. — Δικταῖον ἢ Δίκταμος τὸ βουνό, ἢ Σητεία³⁶.

³³) Κώρουκον ἀκρωτήρι, ὅπως εἶναι γνωστό, λέγεται τὸ ἀκρωτήρι Γραμβοῦσα.

³⁴) Ἡ ὑποθεσία Μένιες εἶναι τοῦ Ροδωποῦ, ὅπου ἡ θέση ἀρχαίου Δικτυναίου. Βλ. χάρτη τῆς Κρήτης Coronelli, ὁ. π.

³⁵) Ὁ Spratt τοποθετεῖ τὸ Κύταιον στὸ Παλαιόκαστρο, κοντὰ σιτὴ Ρογδιά. Ἡ πληροφορία τοῦ δημοσιευόμενου ἐγγράφου, ὅτι τὸ Κύταιον ἦτανε σιτὴ θέση τοῦ σημερινοῦ Ἡρακλείου συμφωνεῖ μὲ τὸν Cornelius, (Creta Sacra I, p. 118) «Citheum sive Gandacum urbs ad mare posita, ubi nunc Candia Regni Metropolis».

³⁶) Ὁ Cornelius (Creta Sacra I, p. 118) ἀναφέρει γι αὐτὴ τὴν πόλη: «Dittea seu Dictamnum fortasse ex Dictamno herba, qua referta est uniuersa Insula, et hic maxime abundat. Proxima est Monti Dictae seu Diteo, in quo natus Jupiter perhibetur». Ἄλλοι τὴν τοποθετοῦν στὸν ὄρμο Καντσιλιέρη, στὸ ἀκρωτήριον Ροδωποῦ ἢ Σπάθα, διότι ἐκεῖ ἦτανε τὸ Δικτυναῖον ἱερόν.

40. — *Dragmo alloggiamenti di forestieri*³⁷.
 41. — *Dulopolis cioè è città fabricata da serui perchè per editto pub(lica)to tutti li Schiaui | che aiutano à fabrical quella* f. 89r
*città restauano liberi dalla Seruitu. la quale si chiamò ghigliandro, che uol dire città che haueua mille huomeni da spada*³⁸.
 42. — *Eleuterna la quale per auanti si chiamaua Satra era posta appresso la parte occidentale del monte Ida, hoggi è una uila chiamata eleuterna. oue è un monastero de Calogieri et ui sono molte Cisterne et altre antiquità*³⁹.
 43. — *Eliro alloggiam(en)to de forestieri*⁴⁰.
 44. — *Graninio*⁴¹.

40. — Δραγμός. Ἐγκαταστάσεις ξένων³⁷.
 41. — Δουλόπολις, δηλαδή πολιτεία πὸν χτίστηκε ἀπὸ τοὺς δούλους, γιατί, μὲ διάταγμα πὸν δημοσιεύτηκε, ὅλοι οἱ δοῦλοι (αἰχμάλωτοι) πὸν βοήθησαν νὰ χτισεῖ αὐτὴ ἡ πόλη, ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὴ δουλεία. Ἡ πόλη αὐτὴ ὀνομάστηκε Χιλίανδρος, πὸν θὰ πεῖ: πόλη πὸν εἶχε χίλιους ἄντρες γιὰ τὰ ὄπλα³⁸.
 42. — Ἐλεύθερνα, ἡ ὁποία ὀνομαζότανε πρὶν Σάτρα, ἦτανε κοντὰ στὴ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ βουνοῦ Ἴδα. Σήμερα εἶναι ἓνα χωριό, πὸν ὀνομάζεται Ἐλεύθερνα, ὅπου εἶναι ἓνα μοναστήρι καλόγερων. Ἐκεῖ ὑπάρχουν πολλές στέρες καὶ ἄλλες ἀρχαιότητες³⁹.
 43. — Ἐλυρος. Ἐγκατάσταση ξένων⁴⁰.
 44. — Γράμμιον⁴¹.

³⁷) Ἀπὸ ἐπιγραφή πὸν βρέθηκε στὴν Ἴτανο ἡ πόλη Δραγμός τοποθετεῖται ἀνάμεσα στὴν Πραισὸ καὶ στὴν Ἴτανο. Πιθανῶς ἦτανε ὅπου σήμερα ὁ συνοικισμὸς Κατελιώνας. (Βλ. περ «Μύσων» Γ', Ἀθῆναι 1934, σ. 229).

³⁸) Ἡ θέση τῆς δὲν εἶναι γνωστὴ. Ἐνδιαφέρουσα ἡ πληροφορία τοῦ ἐγγράφου ὅτι ἡ Δουλόπολις κτίστηκε ἀπὸ τοὺς δούλους καὶ ὅτι ὑπῆρχε διάταγμα, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο ὅσοι δοῦλοι βοήθοῦσαν γιὰ τὸ χτίσιμο τῆς πόλης ἐλευθερώνονταν. Ὡς φαίνεται ἦτανε πολυάνθρωπη. ἀφοῦ λεγότανε χιλίανδρος ἐπειδὴ εἶχε χίλιους ἄνδρες στρατεύσιμους. Ὁ Cornelius (Creta Sacra I, p. 124) συμφωνεῖ μὲ τὴν παραπάνω πληροφορία: «Philopolis seu Dulopolis, ad quam confugere solebant serui e Dominorum captiuitate fuga elapsi».

³⁹) Ἡ Ἐλεύθερνα τοποθετεῖται κοντὰ στὸ σημερινὸ χωριὸ Πρινὲ Μυλοποτάμου.

⁴⁰) Ἡ Ἐλυρος ἦτανε κοντὰ στὸ σημερινὸ χωριὸ τοῦ Σελίνου Ροδοβάνι. Ὁ Cornelius τὴν ἀναφέρει καὶ «Blissa seu Eliros» (Cr. Sacra I, p. 121).

⁴¹) Ἀσφαλῶς εἶναι κακὴ γραφή τῆς γνωστῆς Γράμμιον, πὸν τοποθετεῖται ὅπου τὰ ἐρείπια τῆς λεγόμενης Ἐρημούπολης, στὸν κόλπο τοῦ Παλαιοκάστρου

45. — *Gortina la quale si chiamaua prima la rissa poi crimnia poi gortina, fù alla messarea appresso castel nuouo parte in piano, e parte in monte. città di circuito maggiore di tutte le altre città del Regno.*
46. — *Heraclea ouero eraklio hoggi detto il Castello mirabello*⁴².
47. — *Iletea hoggi casal Etea giurisditione del cl(arissi)mo Marco de mezo*⁴³.
48. — *Ierapolis cid è sacra città doue hora è il Vescouato de Aggιά, nel territorio della Canea*⁴⁴.
49. — *Ierapitra la quale prima si chiamaua Cirba poi petra, poi Camiro, et in ullimo Ierapitria hoggi hiera pietra, oue è il Castel Gerap(etr)a.*
50. — *Iaria*⁴⁵.

45. — *Γόρτινα, πὸν ὀνομαζότανε πρὶν Λάρισσα, ἔπειτα Κρημνία, ἔπειτα Γόρτινα. Ἦτανε σιτὴ Μεσαρᾶ κοντὰ σιτὸ Καινούργιο Φρούριο. Ἐνα μέρος ἦτανε σιτὴν πεδιάδα καὶ τὸ ἄλλο μέρος σιτὸ βουνό. Πόλη μὲ τὴ μεγαλύτερη περίμετρο ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες πόλεις τοῦ Βασιλείου.*
46. — *Ἡράκλεια ἢ Ἡράκλειον πὸν σήμερα λέγεται Καστέλι τοῦ Μεραμπέλου*⁴².
47. — *Ἰλαττία, σήμερο, τὸ χωριὸ Ἐθθα, δικαιοδοσία τοῦ ἐκλαμπρότατου Μάρκου Ντεμέτζο*⁴³.
48. — *Ἱεράπολις, δηλαδὴ πόλη ἱερή, ὅπου τῶρα εἶναι ἡ ἐπισκοπὴ Ἀγιᾶς, σιτὸ διαμέρισμα Χανιωῶν*⁴⁴.
49. — *Ἱεράπειρα ἢ ὁποία πρὶν λεγότανε Κύρβα, ἔπειτα Πέτρα καὶ ἔπειτα Κάμιρος καὶ τελευταία Ἱεραπέτρια καὶ σήμερα Ἱερὰ Πέτρα, ὅπου εἶναι τὸ φρούριο τῆς Ἱεράπειρας.*
50. — *Ἰλαρία*⁴⁵.

Σητείας. (Σχετικὰ μὲ τὴν πόλη Grammium βλ. Cornelius, Cr. Sacra I, p. 117).

⁴²) Τὸ Ἡράκλειον, ὅπως εἶναι γνωστό, τοποθετεῖται ὅπου τὸ σημερινὸ Ἡράκλειο. (βλ. σχετικὰ Ν. Πλάτωνος, Δύο ὀνόματα ἀνυπάρχων Κρητικῶν πόλεων, «Κρητικά Χρονικά» Α', σ. 16).

⁴³) Ἰλαττία - Ἐτέα. Τὸ δημοσιευόμενον ἔγγραφο τὴν τοποθετεῖ σιτὸ χωριὸ Ἐθθα Σητείας, πὸν ἦτανε φέουδο τοῦ Μάρκου Ντεμέτζο.

⁴⁴) Ὁ Cornelius Cret. Sacra I, p. 124) ἀναφέρει γιὰ τὴν πόλη αὐτὴ: «Hierapolis scilicet Civitas sacra, in qua plurima visebantur deorum delubra, civesque omnes sacra facientes ex advenarum eleemosinis vivebant».

⁴⁵) Ἄγνωστη ἀπὸ ἄλλους καταλόγους. Ἴσως κακὴ γραφὴ τῆς Ἰλαττία.

51. — *Inagorio*⁴⁶.
 52. — *Inato et Gnati alloggiam(en)to per forestieri*⁴⁷.
 53. — *Istro Istrona oue aponto è il confine tra il territorio di Candia e di Scithia*⁴⁸.
 54. — *Itano*⁴⁹.
 55. — *lampe ouero lappe e lappa*⁵⁰ *fabricata da Agamenone, e nominata.*

51. — Ἰναχώριον⁴⁶.
 52. — Ἰναιος καὶ Νιάτι (ἢ Γνάτι), ἐγκατάσταση ξένων⁴⁷.
 53. — Ἰστρος καὶ Ἰστρώνας ὅπου ἀκριβῶς εἶναι τὰ σύνορα τοῦ διαμερίσματος τοῦ Χάντακα καὶ τοῦ διαμερίσματος τῆς Σητείας⁴⁸.
 54. — Ἰτανος⁴⁹.
 55. — Λάμπη ἢ Λάπη καὶ Λάππα⁵⁰. Κτίσθηκε καὶ ὀνομάστηκε ἀπὸ τὸν Ἀγαμέμνονα.

⁴⁶) Τὸ Ἰναχώριον τοποθετεῖται στὴν περιφέρεια τῶν «Ἐννέα Χωρίων» τῆς Κισιάμου, πού θεωρεῖται σὰν παραφθορὰ τοῦ Ἰναχωρίου (βλ. Σταυράκης, ὁ. π. σ. 74). Ὁ Cornelius (Creta Sacra I, p. 124) ἀναφέρει: «Inachorium Civitas prope Promontorium ejusdem nominis ab incolis nunc Sfinari vocatum».

⁴⁷) Τοποθετεῖται στὸ σημερινὸ χωριὸ Ἰνι τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδας, πού ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο Ἰνατος. Τὸ χωριὸ Igni ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Καστροφύλακα στὴν Καστελάνια Belvedere (Καστροφύλακας, ὁ. π. Κ. 96). Ἄλλοι τὴν τοποθετοῦν στὶς ἐκβολὲς τοῦ Ληθαίου ποταμοῦ (βλ. M. Guarducci, ὁ. π. I, σ. 98).

⁴⁸) Ἡ Ἰστρῶν ὄνος καὶ Ἰστρος, τοποθετεῖται ὅπου τὸ σημερινὸ Καλὸ Χωριὸ Μεραμπέλου, πού ὀνομαζότανε μὲ τὸ ἀρχαῖο ὄνομα Ἰστρώνας ἢ Νίστρώνας. (Σταυράκης, ὁ. π. σ. 74). Ὅμως ὁ Καστροφύλακας δὲν ἀναφέρει χωριὸ Ἰστρώνας. Ὁ Βασιλικάτα ἀναφέρει τὸν ποταμὸ Ἰστρώνα, πού χωρίζε τὸ territorio di Candia ἀπὸ τὸ territorio di Settia. Ὁ Cornelius, (Creta Sacra I, p. 118) ἀναφέρει: «Istros, quam Artemidorus Istrona dicit, ab Istriis juxta mare Jonium habitandibus aedificata, non longe est a flumine, quod Istrona vocant».

⁴⁹) Ἄλλοι τὴν τοποθετοῦν κοντὰ στὸ ἀκρωτήριο Πλάκα τῆς Σητείας, ἄλλοι στὸν κόλπο τῆς Ζάχρου, ἄλλοι κοντὰ στὴ μονὴ Τοπλοῦ καὶ ἄλλοι τὴ σχετίζουν μὲ τὸ σημερινὸ χωριὸ τῆς Πεδιάδας Ἰτάνια, «Itanus seu Inatus ab Itano viro Phaenice aedificata ad Casalis angustias redacta est, vocaturque Itagnia». (Cornelius, Creta Sacra I, p. 120). Ἡ Ἰτανος ἦτανε στὴν Ἐρημούπολη στὸν Κάβο Σίδερο. (βλ. Guarducci, ὁ. π. III, Roma, 1942, σ. 75).

⁵⁰) Προφανῶς κάνει σύγχυση τὶς δυὸ πόλεις Λάμπη - Λάμπα - Λαμπαῖα μὲ τὴ Λάππα, νομίζοντας πὼς πρόκειται γιὰ μιὰ καὶ τὴν αὐτὴ πόλη. Ὁ Cornelius, (Cret. Sacra I, p. 124) τὶς ἀναφέρει χωριστά. «Lappa seu Rhizenia ad radices collium posita, καὶ Lappa ab Agamemnone condita».

56. — *la bena posta nel litto Australe dell' Isola, la qual era il p(rim)o emporio, cid è ridotto nauale della città di Gortina*⁵¹.
57. — *licastro era nel territorio di Candia oue hora è il casal Alicastri*⁵².
58. — *licta ditta da litto licaone la quale anco da alcuni si chiamò litto cid è alta perche era il luoco eminente sopra un monte uicino li monti di lasciti ouero tramontana sopra il Castel de pediata, e ui si uede anco hoggidi molte uestiggie antique et è d(ett)o da greci hoggi medes(imamente) lidos*⁵³.
59. — *Liscia ouero liscio nella parte australe dell' isola et è appresso il porto di Calus limnones*⁵⁴.

56. — Λεβήν. Βρίσκεται στή νότια ακτή τοῦ νησιοῦ. Ἦτανε τὸ πρῶτο «ἐμπορεῖον» δηλαδή ναυτικὸ λιμάνι τῆς Γόρτυνας⁵¹.
57. — Λύκαστος. Ἦτανε στὸ διαμέρισμα τοῦ Χάντακα ὅπου εἶναι τώρα τὸ χωριὸ Ἀλικάστρι⁵².
58. — Λύκτος. Ὀνομάστηκε ἀπὸ τὸ Λύττιο Λυκάονα. Ἀπὸ μερικοὺς λεγότανε ἐπίσης Λύττιος, δηλαδή ὑψηλή, γιατί τὸ μέρος πὸν βρισκότανε ἦτανε ψηλά, πάνω σὲ ἓνα βουνό, κοντὰ στὰ βουνὰ τοῦ Λασιθιοῦ ἢ πρὸς τὰ βόρεια τοῦ Καστελίου τῆς Πεδιάδας. Ἐκεῖ φαίνονται ἀκόμη καὶ σήμερα πολλὰ λείψανα ἀρχαῖα καὶ λέγεται σήμερα ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας ὁμοίως Λύντος⁵³.
59. — Λίσσα ἢ Λισσός, εἶναι στὸ νότιο μέρος τοῦ νησιοῦ, κοντὰ στοὺς Καλοὺς Λιμνιῶνες⁵⁴.

⁵¹) Ὁ Cornelius (Cret. Sacra I, p. 120) ἐνῶ λέγει «Lebena urbs navale olim Gortynae», παρακάτω ἀναφέρει «nunc ad Casale redacta vocatur Metropolis» ἐνῶ τὸ χωριὸ Μητρόπολις ἀπέχει χιλιόμετρα ἀπὸ τῆ θάλασσα. Ἡ Λεβήν τοποθετεῖται στὸ σημερινὸ Λέντα τῆς Μεσαράς. (Βλ. M. Guarducci, ὁ. π. I, σ. 150).

⁵²) Ἡ Λύκαστος τοποθετεῖται κοντὰ στὸ σημερινὸ χωριὸ Κανλί Καστέλι. Τὸ δημοσιευόμενο ἔγγραφο τὴν τοποθετεῖ σὲ χωριὸ ὀνομαζόμενο Alicastri. Κι ὁ Cornelius (Cr. Sacr. I, 118) ἀναφέρει: «Lycastus non longe a Candia, vocaturque hodie locus Alicastes». Ὁ Καστροφύλακας (ὁ. π. Κ. 94) δὲν ἀναφέρει τέτιο χωριό. Τοπωνύμιο Ἀλίκαστο ἢ Ἀλίκαστρο ἀκούεται κοντὰ στή Βόνη. Πληροφορία τοῦ κ. Στ. Ἀλεξίου.

⁵³) Ὑποθέτω πὼς ἡ προτελευταία λέξη εἶναι συντομογραφία τῆς λ. medesimamente καὶ ἔτσι τὴν ἀποκαθιστῶ. Τὸ χωριὸ Lidos ἀναφέρει καὶ ὁ Cornelli στὸ χάρτη του τῆς Κρήτης. Ὅμως ὁ Cornelius (Creta Sacra I, p. 119) ἀναφέρει: «Lyctus urbs olim posita, ubi nunc est Casale Vida nuncupatum», πὸν ἀσφαλῶς εἶναι κακὴ γραφὴ τοῦ Xida, γράφοντας V ἀντὶ X.

⁵⁴) Ἡ Λίσος, Λίσσος ἢ Λίσσα, (Lissus, Lissia) τοποθετεῖται ἀπὸ ἄλλους κοντὰ στὸν κόλπο τοῦ Ἀγ. Κύρκου τοῦ Σελίνου, ἐνῶ τὸ δημοσιευόμενο ἔγγρα-

60. — *Mattalia il secondo emporio di Gortina nel lito Australe hoggi chiamata mattale, ouè è un porto ma di poco momento.*
61. — *Minos ouero minoo ouero minoa era in un monte altre uolte f. 89v
chiamata paleocastro al derimpeto della fortezza della Suda cid è sopra la porporela, la qual circondaua da miglia 4: inc(irc)a e al presente si uede ancora molte uestigie e una chiesiola fabricata a musaico uicino alla quale e un monasterio de Callogieri de S. Giouani lattino.*
62. — *Olo ouero lerli alloggiam(en)to de forastieri⁵⁵.*
63. — *Olero era nel territorio di Gerapetra in luoco eminente posta doue hora è il casal meselerus⁵⁶.*

60. — *Ματαλία. Τὸ δεύτερο ἐμπορεῖο τῆς Γόρτινας στὴ νότια παραλία πὸν λέγεται σήμερα Μάταλα, ὅπου εἶναι λιμάνι μικρῆς σημασίας.*
61. — *Μίνως ἢ Μινῶον ἢ Μινῶα. Ἦτανε σ' ἓνα βουνὸ πὸν ἄλλοτε τὸ λέγανε Παλαιόκαστρο, ἀπέναντι στοῦ Φρούριου τῆς Σούδας, δηλαδή πάνω ἀπὸ τὴν πορπορέλα. Εἶχε περίμετρο 4 μίλια περίπου. Σήμερα φαίνονται ἀκόμη πολλὰ λείψανα καὶ μιὰ ἐκκλησοῦλα μὲ μωσαϊκά. Κοντὰ σ' αὐτὴ εἶναι ἓνα μοναστήρι Καλογέρων Λατίνων τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου.*
62. — *ἽΟλοῦς - οὔντιος ἢ Λέρλι (?) ἐγκατάσταση ξένων⁵⁵.*
63. — *ἽΩλερος. Ἦταν στοῦ διαμέρισμα τῆς Γεράπειρας, σὲ τόπο ψηλὸ, ὅπου εἶναι σήμερα τὸ χωριὸ Μεσελέροι⁵⁶.*

φο τὴν τοποθετεῖ στοὺς Καλοὺς Λιμνιῶνες, ὅποτε πρέπει νὰ ταυτιστεῖ μὲ τὴ *Lassæa*. Στὸν ἽΑη Κύρκο ἀνέσκαψε ὁ Ν. Πλάτων ἽΑσκληπιεῖο.

⁵⁵) ἽΟλοῦς - οὔντιος τοποθετεῖται στὸν ἰσθμὸ πὸν ἐνώνει τὴ Χερσόνησο τῆς Σπιναλόγκας μὲ τὴν ξηρὰ κοντὰ στοῦ σημερινὸ χωριὸ τοῦ Μεραμπέλου ἽΕλοῦντα, πὸν διατηρεῖ τὸ ὄνομά της. «*Urbs sita fuit in ipso isthmo qui parvam paeninsulam Spinalonga cum insulae coniungit; nunc, isthmo magna ex parte submerso, perpauca rudera conspiciuntur, alia sub aquarum superficie hic illic apparent. Proximus est pagus Elunda, qui urbis antiquae nomen conservavit*» (βλ. *Guarducci*, ὁ. π. I, σ. 213).

⁵⁶) ἽΩλερος ταυτίζεται μὲ τὸ σημερινὸ χωριὸ τῆς Γεράπειρας Μεσελέροι. Τὴν ἴδια πληροφορία δίδει καὶ ὁ *Cornelius* (Cr. Sac. I, p. 118). «*Oleros non longe ab Hierapytna;...nunc casale est Messeleris dictum*». βλ. καὶ *Guarducci*, ὁ. π. III, σ. 131. «*Septentriones et occidentem versus a Hierapytnae loco in parva convalle inter aspera montium iuga patente vicus hodie exstat Meselèri, apud quem urbem antiquam Olerum fuisse et nomen ipsum Meselèri (idestamedia Oleros)*».

64. — *Oaxo, da Oaxo Nepote del Re Minos no(n) tropo lontana da eleuterna*⁵⁷.
 65. — *Panormo città e panormo il porto de Spina longa*⁵⁸.
 66. — *Panto Mendrio hoggi è il Castel di milopotamo*⁵⁹.
 67. — *Pecialasio ouero Pescalio*⁶⁰.
 68. — *Phalana da quale è phalenide per i paticio*⁶¹.
 69. — *Palanea*⁶².
 70. — *Phalassarua ouero Phalearno da Phalaura Nimfa*⁶³.
 71. — *Pharè*.
 72. — *Phenio ouero Phenice era nel lito Australe nel territorio Rettimo, oue hora è il casal Phenichia*⁶⁴.

64. — Ὁαξος ἀπὸ τὸν Ὁαξο ἀπόγονο τοῦ βασιλιᾶ Μίνωα, ὄχι πολὺ μακρυνὰ ἀπὸ τὴν Ἐλεύθερνα⁵⁷.
 65. — Πάνορμον πόλις καὶ Πάνορμο τὸ λιμάνι τῆς Σπιναλόγκας⁵⁸.
 66. — Παντομάτριον. Σήμερα εἶναι τὸ Καστέλι τοῦ Μυλοποτάμου⁵⁹.
 67. — Ποικιλασσὸς ἢ Πεσκάλιο⁶⁰.
 68. — Φάλανα ἀπὸ ὅπου ἦτανε ὁ Φαλαινίδης (Φανίδης) ὁ περιπατητικός⁶¹.
 69. — Φαλάνναινα⁶².
 70. — Φαλάσαρνα ἢ Φαλέαρνος ἀπὸ τὴ Νύμφη Φαλαόρα⁶³.
 71. — Φαραί.
 72. — Φένιον ἢ Φοῖνιξ. Ἦτανε στὴ νοτικὴ παραλία στὸ διαμέρισμα τοῦ Ρέθυμνου, ὅπου τὴν ὥρα εἶναι τὸ χωριὸ Φοινικιά⁶⁴.

⁵⁷) Ἡ Ὁαξὸς ταυτίζεται μὲ τὴν Ἀξό.

⁵⁸) Ὅπως εἶναι γνωστὸ ἡ παραθαλάσσια πόλις Πάνορμο τοποθετεῖται στὶς ἀκτὲς τοῦ Μυλοποτάμου, ὅπου σήμερα ἡ ὁμώνυμη κωμόπολις Καστέλι Μυλοποτάμου.

⁵⁹) Τὸ Παντομάτριον τοποθετεῖται στὸ σημερινὸ ὄρμος τοῦ Φόδελε· βλ. σχετικὰ Ν. Πλάτωνος, Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικόν, τὴν τοπογραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν πόλεων καὶ φρουρίων τῆς Κρήτης, Γ' Πόλεις τῆς Β' ἀκτῆς τῆς Κρήτης μεταξὺ Δρεπάνου καὶ Δίου ἄκρου, «Κρητ. Χρονικά» Β', σ. 349 κ. ἔξ.

⁶⁰) Ἡ Ποικιλασσὸς, Roecilasium, τοποθετεῖται στὴν Τρουπητὴ τῶν Σφακιῶν.

⁶¹) Ἡ θέσις τῆς Φάλαννας δὲν εἶναι καθορισμένη.

⁶²) Πρόκειται γιὰ τὴ Φαλάνναινα, Phalannaea, ποὺ συγγέεται μὲ τὴν προηγούμενη Φάλανα.

⁶³) Ἡ Φαλάσαρνα τοποθετεῖται στὸν κόλπος Κούτρι τῆς ἐπαρχίας Κισάμου. Ὁ Cornelius (Creta Sacra I, p. 123) τὴν τοποθετεῖ στὸν Ἀλίκαμπο. «Phalerna seu Phalassarua nunc oppidum, cui nomen Alicambo».

⁶⁴) Ὁ Φοῖνιξ ἦτανε ὅπου εἶναι σήμερα τὸ Λουτρὸ Σφακιῶν. «Phoenix hodie Lutro apud portum Sfachiae proximum» (Creta Sacra I, p. 123).

73. — *Phesto da Phesto, rampallo fig(lio)lo di ercole edificata*⁶⁵.
 74. — *Pinnore*⁶⁶.
 75. — *Policna*⁶⁷.
 76. — *Poliren*⁶⁸.
 77. — *Prassi nel territ(ori)o di Settia oue hora è il Castel(l)o d(et. t)o Prassus*⁶⁹.

73. — Φαισιός, κτίστηκε ἀπὸ τὸ Φαῖστο τοῦ Ροπάλου, γυιοῦ τοῦ Ἡρακλῆ⁶⁵.
 74. — Πάννονα (;)⁶⁶
 75. — Πολίχνα⁶⁷.
 76. — Πολυρρήνιον⁶⁸.
 77. — Πραισιός, στὸ διαμέρισμα τῆς Σητείας ὅπου τώρα εἶναι τὸ φρούριο Πρασσοῦς⁶⁹.

⁶⁵) Ὁ ἐραμιστὴς τοῦ δημοσιευόμενου καταλόγου ἔχει ὑπόψει του τὴν πληροφορία τοῦ Στεφ. Βυζαντίου πού, σύμφωνα μ' αὐτή, ἡ Φαισιός ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸ Φαῖστο τὸ γιὸ τοῦ Ροπάλου, πού ἦταν γιὸς τοῦ Ἡρακλῆ. Τὰ ἴδια ἀναφέρει καὶ ὁ Cornelius, (Creta Sacra I, p. 121) «Phaestus a Phaesto Rhopali filio Herculis nepote, qui eam condidit, nomen suscepit...Patria fuit, ut refert Plutarchus, Epimenidis Poetae».

⁶⁶) Πιστεύω πὼς πρόκειται γιὰ τὴν Πάννονα, πού τοποθετεῖται στὸ Μελισσοχώρι τοῦ Μονοφατισίου. «Pannonia apud Gortynam olim aedificata, nunc casale est ab incolis Casale novum nuncupatum» ἀναφέρει ὁ Cornelius (Creta Sacra I, p. 120).

⁶⁷) Ἡ Πολίχνα ἦταν κοντὰ στὴν Κυδωνία.

⁶⁸) Ἡ Πολυρρηνία ἢ Πολυρρήνιον τοποθετεῖται στὸ σημερινὸ χωριὸ Παλιόκαστρο τῆς Κισάμου. Φαίνεται πὼς εἶχε σπουδαία κτηνοτροφία, πολλὰ ρήνεα δηλαδὴ πρόβατα, ἀπ' ὅπου πῆρε καὶ τὸ ὄνομα. Αὐτὸ τὸ ἀναφέρει καὶ ὁ Cornelius (Creta Sacra I, p. 123): «Polygenium, quod multas oves haberet, urbs ita nuncupata; apud quam Dianae cognomento Dictinnae Templum visebatur».

⁶⁹) Πρόκειται γιὰ τὴ γνωστὴ πόλη Πραισιό, Praessus. Σὲ καταλόγους χωριῶν τῆς Κρήτης τοῦ F. Basilicata, (ὁ.π. f. 33v), καὶ τοῦ Καστροφύλακα, (ὁ.π. K, 139) ἀναφέρεται στὴ Σητεία χωριὸ Prassus. Ὁ ἰταλὸς ἀρχαιολόγος Lucio Mariani ἀνακάλυψε στὸ Πισκοκέφαλο Σητείας ἐπιγραφή, προερχόμενη ἀπὸ τὰ εἰρεῖπια τῆς Πραισοῦ. Ἀναφέρει «ψήφισμα τῶν Πραισιῶν περὶ μισθώσεως τοῦ ναυτικοῦ τῶν Στηλιτῶν». Ἀναδημοσιεύτηκε ἀπὸ τὸν Ν. Ι. Παπαδάκη ν, στὸ περ. «Μύσων» Β', σ. 123 κ. ἐξ. Ἡ Πραισιός ὑπῆρξε τὸ κέντρο τῶν Ἐτεοκρητῶν. Εἶχε ἱερὸ τοῦ Δικταίου Δία, πού σώζονται ἔχνη του στὴ θέση «τοῦ Δίγο τὸ Μνήμα» («Μύσων» Γ', 229). Η. Guarducci (ὁ.π. III, σ. 134) ἀναφέρει γιὰ τὴν Πραισιό τὰ παρακάτω: «In interiore Cretae parte quae ad orientem vergit, prope pagium Vavéli hodie appellatum, tres colles adsurgunt inter duos rivis flumen ad Sitia in mare exiens una cum aliis rivis efficientes; ubi antiquam Praesum fuisse et

78. — *Prassus era nel territorio di Rettimo in fra terra 4: miglia per siroco*⁷⁰.
79. — *Priesso, hoggi è il Castel Priotissa nel mare Australe nel territorio di Candia*⁷¹.
80. — *Psichio*⁷².
81. — *Piratho*⁷³.
82. — *Rauco nel mezo del R. Isola di Candia*⁷⁴.
83. — *Rettime Rettimnia città era nel monte oue hora è la fortaleza Rettimo*⁷⁵.
-
78. — *Πρασός. Ήτανε σιò διαμέρισμα τοῦ Ρέθυμνου σιò ἐσωτερικò τοῦ νησιοῦ, 4 μίλια πρòς τò σιρόκο*⁷⁰.
79. — *Πριανσός. Σήμερα εἶναι ἐκεῖ τò Κασιέλι Πυργιώτισσας, σιή νότιο θάλασσα, σιò διαμέρισμα τοῦ Χάντακα*⁷¹.
80. — *Ψύχιον*⁷².
81. — *Πύρανθος*⁷³.
82. — *Ραῦκος σιή μέση τοῦ νησιοῦ τῆς Κρήτης*⁷⁴.
83. — *Ρέθυμνο, Ριθυμνία πόλη. Ήταν σιò ὕψωμα ὅπου εἶναι τώρα τò φρούριο τοῦ Ρεθύμνου*⁷⁵.

tituli inter rudera effossi et pagus Venetu 'ςτιους Πρασσους eo loco exstans manifeste declarant».

⁷⁰) *Άλλη πόλη μὲ τὴν ὀνομασία Prassus σιὴν περιφέρεια τοῦ Ρέθυμνου, ὅπως ἀναφέρεται ἐδῶ, εἶναι ἄγνωστη

⁷¹) *Ή Πριανσος, Priaesus, τοποθετεῖται καὶ ἀπὸ ἄλλους (Spratt, Kiepert) σιὴ μεσημβρινὴ παραλία τοῦ νησιοῦ. *Η Guarducci (ὁ. π. I, σ. 279) τὴν τοποθετεῖ σιò Castel Belvedere. «Reliquias huius urbis in colle qui dicitur Castel Belvedere prope pagum qui hodie appellatur Kastellianà».

⁷²) Τὸ Ψύχιον, Psychium, τοποθετεῖται ὅπου τὸ σημερινὸ χωριὸ Μέλισσα τοῦ *Αγ. Βασιλείου. *Ο Cornelius (I, 122) ἀναφέρει γι αὐτὴ: «Psychium urbs ad Casale redacta nomen paullulum immutavit Psigots (Psigros) appellata».

⁷³) *Ή Πύρανθος τοποθετεῖται ὅπου τὸ σημερινὸ χωριὸ Μονοφατισίου *Απυράθι, πὸν πιστεύεται ὅτι διατηρεῖ τὸ ἀρχαῖο ὄνομα. Βλ. καὶ Guarducci (ὁ. π. I, σ. 288) «Prope vicum qui nunc Pyràthi appellatur urbs haec non magna sita fuit».

⁷⁴) *Ή Ραῦκος, πὸν ἦτανε πατρίδα τοῦ *Αγ. Μύρωνα, τοποθετεῖται σιò σημερινὸ χωριὸ *Αγ. Μύρωνα τοῦ Μαλεβιζίου. Τὸ χωριὸ *Άγιος Μύρων ἀναφέρεται σιους Καταλόγους τοῦ F. Basilicata καὶ τοῦ Castrolilaca. Βλ. καὶ Guarducci (ὁ. π. I, σ. 290).

⁷⁵) Γιὰ τὸ Ρέθυμνο βλ. τὴ μελέτη τοῦ Κ. Καλοκύρη, *Ή *Άρχαία Ρέθυμνα, *Αθήναι 1950.

84. — *Rissinia*⁷⁶.

85. — *Rission*⁷⁷.

f. 90r

86. — *Strinos*.

87. — *Suadria città sopra l' Isola chiamata Cimoli esistente nella parte orientale di Creta appresso il Zephirio promontorio*⁷⁸.

88. — *Sfachia oue hora è il Castel della Sfacchia*⁷⁹.

89. — *Stile, era fra Rettimo, et Prassus*⁸⁰.

90. — *Streno*.

84. — *Ριζηνία*⁷⁶.

85. — *Ρύτιον*⁷⁷.

86. — *Στροῆνος*.

87. — *Σουάντρια (ἢ Σβάντρια) πόλη ἐπάνω σιὸ νησί πού λέγεται Κίμολι, πού εἶναι σιὰ ἀνατολικά τῆς Κρήτης, κοντά σιὸ Ζεφύριο ἀκρωτήριο*⁷⁸.

88. — *Σφακιά, ὅπου εἶναι τώρα τὸ φρούριο τῶν Σφακιῶν*⁷⁹.

89. — *Στήλαι. Ἦτανε μεταξὺ τοῦ Ρέθυμνου καὶ τῆς Πραισοῦ*⁸⁰.

90. — *Στροῆνος*.

⁷⁶) Ἡ Ριζηνία τοποθετεῖται σιὸ χωριὸ Πρινιαῖς Μαλεβιζίου «Urbem Rhi-zenian prope vicum qui Priniàs hodie appellatur atque in collis parte plana quae dicitur Patéla, ad radices montis Idae, sitam fuisse». (Βλ. Guarducci, ὁ π., σ. 294).

⁷⁷) Τὸ Ρύτιον, Rhytion, τοποθετεῖται ὅπου τὸ σημερινὸ χωριὸ Ποτάσι Μονοφατίου. Ὁ Cornelius, ἀναφέρει γι αὐτὴ (Creta Sacra I, p. 121): «Rhytium urbs Gortynae, cui parebat, proxima». Βλ. καὶ Guarducci, ὁ π., σ. 303) «Ruinas in colle prope pagum cui nunc Rhotàsi nomen est extantes ad urbem antiquam Rhytion pertinere et nomen ipsum pagi et Ῥυτιασίων κόμη in tit. I commemorata aperte declarant».

⁷⁸) Δὲν ἀναφέρεται σ' ἄλλους καταλόγους τέτιο ὄνομα. Τὸ δημοσιευόμενο ἔγγραφο τὴν τοποθετεῖ σὲ νησί ὀνομαζόμενο Κίμολι (Κίμωλος;) κοντά σιὸ ἀκρωτήρι Ζεφύριον, τὸ σημερινὸ Ἄγ. Ἰωάννης Ἀφορεσμένος. Δὲν εἶναι ἐπίσης γνωστὸ ἂν τὸ παρακείμενο νησί Σπιναλόγκα ὀνομαζότανε παλιότερα Κίμολι.

⁷⁹) «Sfachia olim Sfactiria loci securitate, et aeris Salubritate celebrata...» (Cornelius, Cret. Sacra I, p. 123).

⁸⁰) Τὸ ἴδιο ἀναφέρει καὶ ὁ Cornelius (Cr. Sacra I, p. 122): «Stelae inter Praesum et Rithymniam olim aedificata». Ὁ Spratt τὴν τοποθετεῖ σιὴ θέση τοῦ βενετσάνικου φρουρίου Belvedere, κοντά σιὴ Μονὴ Ἁγίων Ἀποστόλων Μονοφατίου. Ὁ Ν. Ι. Παπαδάκης, ψήφισμα Πραισιῶν περὶ μισθώσεως τοῦ ναυτικοῦ τῶν Σηλιτῶν («Μύσων» Β', σ. 131) τὴν τοποθετεῖ σιὴ νότια ἀκτὴ τῆς Σητείας, ἀπέναντι σιὰ νησάκια Καβάλλοι.

91. — *Strongilopolis* cioè città tonda, era oue è hoggi il Castel Pediala⁸¹.

92. — *Sia*⁸².

93. — *Siuirto*, era oue hoggi è il casal detto Cato Siuerties⁸³.

94. — *Tanno*⁸⁴.

95. — *Tarba*⁸⁵.

96. — *Tarra*⁸⁶.

91. — *Στρογγυλόπολη*, δηλαδή *στρογγυλή πόλη*. "Ήτανε όπου σήμερα τὸ *Καστέλι Πεδιάδας*⁸¹.

92. — *Συία*⁸².

93. — *Σύβριτος*. "Ήτανε όπου εἶναι σήμερα τὸ χωριὸ πὸν λέγεται *Κάτω Σύβριτος*⁸³.

94. — *Τάνος*⁸⁴.

95. — *Τάρβα*⁸⁵.

96. — *Τάρρα*⁸⁶.

⁸¹) Ὁ *Cornelius* (Cr. Sacra I, p. 119) ἀναφέρει σχετικά: «Manethusa sive Marathusa deinde Strongilopoli dicta non longe a Lycto posita visebatur». Καὶ παρακάτω (p. 124): «Marethusia seu Corion a quadam Virgine aedificata, in qua templum erat Minervae sacrum».

⁸²) Ἡ *Συία* ἦτανε στὴ νότιο παραλία τοῦ Σέλινο, ὅπου ὑπάρχει τὸ σημερινὸ χωριὸ Σούγια. Στὴ Σούγια ἀνασκάφηκε τελευταία ἀπὸ τὸν Ἄ. Ὁρλάνδο παλαιοχριστιανικὴ βασιλική. (βλ. σχετικά, Α. Ὁρλάνδου, Ἡ παλαιοχριστιανικὴ Βασιλικὴ τῆς *Συίας*, «Κρητικὰ Χρονικά» Ζ', σ. 337 κ. ἐξ.).

Ὁ *Cornelius* (Creta Sacra I, p. 121) ἀναφέρει: «Crineus seu Sya navale Elyri, cui proxima erat, urbs parva, et a paucis habitata dum in Eliro degeret Elauros Atropophagus».

⁸³) Ἡ *Συβριτία*, *Συβρίτα*, *Σύβριτα*, *Σίβυρτος*, τοποθετεῖται κοντὰ στὰ σημερινὰ χωριά *Θρόνος* καὶ *Κλησιδία Ἀμαρίου* καὶ εἶχε ἐπίνειο τῆ *Σουλία* ἢ *Σουλῆνα* (Ἀγ. Γαλήνη). Τὸ ὄνομα σωζότανε σὰν ὀνομασία ἐπαρχίας καὶ μάλιστα λεγότανε Ἀπάνω καὶ Κάτω Σύβριτος πὸν ἀντιστοιχοῦν στὶς σημερινὲς ἐπαρχίες Ἀμαρίου καὶ Ἀγ. Βασιλείου. Ὁ *Cornelius* (Creta Sacra I, p. 122) τὴν τοποθετεῖ: «Subrita urbs olim posita, ubi nunc est Casale Siaritos» (*Sivritos*).

⁸⁴) Τὴν *Τάνο*, *Tanus*, τοποθετούσαν κοντὰ στὴν *Κυδωνία*. Ὁ *Cornelius* (Cr. Sacra I, p. 123) ἀναφέρει: «Hippocoronium sive Tanus hodie Castrum Apricornium».

⁸⁵) Ἡ *Τάρβα* ταυτίζεται μὲ τὴν ἀμέσως παρακάτω *Τάρρα*. «Tarba, ex Ptolemaeo, quam eandem esse cum Tarrha autumat Meursius» (*Cornelius* Cr. Sac. I, 114).

⁸⁶) Ἡ *Τάρρα* τοποθετεῖται στὴν ἔξοδο τοῦ φαραγγιοῦ Ἀγ. Ρούμελης *Σφακίων*. Ὁ *Cornelius* (Cr. S. I, 119) ἀναφέρει: «Tarrha, quae hodie est Casale Apollonum».

97. — *Thegia fabricata da talitibio*⁸⁷.
98. — *Temene oue è hoggi il Castel Temene. Giurisditione e contea hoggi del s(igno)r Conte e Cauall(ie)r s(igno)r Beneto Querini*⁸⁸.
99. — *Tenna la quale alcuni chiamano Arcadia et altri oros, era oue hoggi è il Vescouado de Arcadia*⁸⁹.
100. — *Idramia alloggiam(en)to de forestieri, era oue hora è il Casal Dramia nel Confine tra Rettimo e la Canea*⁹⁰.
97. — *Τεγέα. Κτίστηκε ἀπὸ τὸν Ταλθύβιο*⁸⁷.
98. — *Τέμενος, ὅπου εἶναι σήμερα τὸ Καστέλι Τεμένους. Δικαιοδοσία καὶ κομητεία σήμερα τοῦ κ. κόμη καὶ ἱππότη κ. Μπενέτο Κουερίνι*⁸⁸.
99. — *Θεναί, τὴν ὁποία μερικοὶ ὀνομάζουν Ἄρκαδία καὶ ἄλλοι Ὀρος*⁸⁹.
100. — *Ἐγγραμμία. Ἐγκατάσταση ξένων. Ἦτανε ὅπου εἶναι τώρα τὸ χωριὸν Δράμια, στὰ σύνορα Ρέθυμνου καὶ Χανιῶν*⁹⁰.

ΣΤΕΡΓ. Γ. ΣΠΑΝΑΚΗΣ

⁸⁷) «Ἐστὶ καὶ Τεγέα ἐν Κρήτῃ ὑπὸ Ταλθυβίου κτισθεῖσα» Στέφ. Βυζάντιος. Καὶ ὁ Cornelius (Cr. S. I, 124) λέει: «Tegea, quae Agamemnonem fundatorem agnoscit». Ὁ ἴδιος Cornelius ἀναφέρει στὴ σελ. 121 «Myrina seu Tegea a Taltybio fundata in loco, qui modo Calus Limiones appellatur».

⁸⁸) Καὶ ὁ Cornelius ἀναφέρει (Cr. Sac. I, 119): «Temenes a Calimacho Thenae vocata Cnosso proxima, nunc oppidum Temene nuncupatur, quod familiae Quirinae in phaeudum Senatus assignavi».

⁸⁹) Οἱ Θεναὶ τοποθετοῦνται στὸν Καρτερό. Ἐπιγραφή Ζεὺς Θενάτας. Ὁ Cornelius (βλ. προηγούμενη ὑπόσημ.) τὴν ταυτίζει κατὰ πληροφορία τοῦ Καλλιμάχου, μὲ τὴν πόλιν Τέμενος, ποὺ ἦτανε στὸ σημερινὸ χωριὸ Κανλι Καστέλι.

⁹⁰) Ἡ Ἐγγραμμία, Ἐγγραμος ταυτίζεται μὲ τὸ σημερινὸ χωριὸν τοῦ Ἀποκορώνου Δράμια. Ἡ Ἐγγραμμία συμπίπτει μὲ τὴν Lephthine κατὰ τὸν Cornelius (Cr. S. I, 123).

Creta Sacra	Κώδ. 918 Μαρ. Βιβλιοθήκης	Χάρτης Coronelli	Dapper	Σταυράκης
Achaia, Achaea	—	—	—	*Αχαΐα
—	Accito	—	—	—
Aepea	Aepia	Aipia, Mad d' A- crotiriani	—	Αΐπεια
—	Aeria	Aerea, ida Doligni	—	—
Agrium	—	—	*Αγριον	*Αγριον
—	—	—	—	*Αλασσα
Alba	Alba	Albo, Paleocastro di Sittia	—	*Αλβη
Alloria	Alloria	Aloria, Monforte	—	*Αλλαρία
Amnisos	Amnisso	Amnisos	*Αμνισός	*Αμνισός
—	Amicla	Amiclas, Spinalon- ga	—	—
Ampelus	—	—	—	*Αμπελος
Amphimalla	Amphimala	Amphimalia	*Αμφίμαλλα	*Αμφιμάλιον
—	—	—	—	*Αμφιμάτριον
Anopolis (Araden)	—	—	—	*Ανώπολις
Aorus (Eleuthere)	Aoro	Aoro, Eleuterna	*Αωρος	*Αωρος, Σάωρος
—	—	Apina c. S. Thoma	—	—
Apollonia (Eleu- there)	Apolonia	Apolonia	*Απολλωνία	*Απολλωνία
Apollonia(Cydonia)	Apolonia	—	—	*Απολλωνία
Aptera	Aptera	Aptera	*Απτερα	*Απτερα
—	Aptera meditera- nea	—	—	—
Araden (Anopolis)	Aradena	Aradhin	—	*Αραδήν
Arcades	Arcadia, Arcadi	Arcadia	*Αρκαδία	*Αρκαδία
—	—	—	—	*Αρσινόη
Artacina	Artacina	Artacina, Aparchia	*Αρτακίνη	*Αρτακίνα' Υρτακίνα
—	—	—	—	*Αστάλη
Asus	Asso	Aossos, Leopetro	*Ασος	—
—	—	Asterussia	—	*Αστερουσία
Aulon	Aulo	Aulon, Calognan	—	Αύλην
Aulopotamus	—	—	Αύλοπόταμος	—
Axus, Oaxus	Axo	—	*Αξος, *Οαξός	*Αξός
—	—	Bato o Voiui	—	—
Baucus	—	—	—	—
Bena	Bine	—	Βήνη	Βήνη
Biennus	Bieno	—	Βιέννος	Βιέννος
Baeae	Bia	—	—	Βοιαί
—	—	—	—	Βινατος
Baeba	—	—	Βοΐβος	Βοΐβη
—	—	Brino	—	—
—	Cadesso	—	—	—
—	Calatho	—	—	—
Cæno	—	—	Κάνος ἢ Καίνος	Καινὸ
Cale Acte	—	—	—	Καλή Ἀκτὴ
Camara (Lato)	Camara	Camara o Laonte	Καμάρα	Καμάρα
Camirus (Hierapy- tna)	—	—	—	Καμῖρος
Cantanus	Cantano	Candanos	—	Κάντανος
—	Caragina	—	—	—
Catrea	—	—	Κατρέα	Κάτρη, Κατρεὺς
Caunus	Caino	Caunos	—	Καῦνος
Ceratus (Cnossus)	—	—	—	Καίρατος
Cerea	—	—	—	Κεραία
—	—	—	—	Κίμαρος

Creta Sacra	Κώδ. 918 Μαρ. Βιβλιοθήκης	Χάρτης Coronelli	Dapper	Σταυράκης
Chalcetorium	Calcitorio	Chalchithirion o Vulcania	--	Χαλκητόριον
Chandax	—	—	Χάνδαξ	—
Cherronesus	Chieronisso	Cheronisso	Χερρόνησος	Χερσόνησος
—	Chirsoniso	Chierissonisso	—	Χερσόνησος
Cisamus	Cessami	Chissamo - polis	Κίσσαμος	Κίσσαμος
Clatos	Claudo	Clato o Ilacia, S. Antonio	Κλάτος	Κλαῦδος, Γαῦδος
Cnossus	Cnosso	Cnosso, Macritigho	Κνωσός	Κνωσός
—	—	—	—	Κόριον
Corycus	Cones, Corico	Corico o Cimero et S. Giorgio	Κόρυκος	Κώρυκος
Cremnia (Gortyna)	—	—	—	Κρημνία
—	—	Curso	—	—
Cydonia (Apollonia)	Cidonia	Cidonia, Apollonia	Κυδών	Κυδωνία
Cyrba (Hierapytna)	—	—	—	Κύρβα
Cytaeum	Citeo o Candia	Citheo CANDIA	—	Κύταιον
Daedala	Dedala	—	—	Δαίδαλα, τὰ
Diatonum	—	—	—	Διατόνιον
Dictamnum	Diteo - Dittamo	Dittea o Dittamo	Δύκταμος	Δίκτυννα
Dium (Dion)	—	Dio, Dione Itia	Δίον	Δίον
—	—	Ditima, Paleocastro di Canea	—	—
Dragmus	Dragno	—	—	Δραγμός
Drauca	—	—	—	—
Dulopolis	Dulopolis	Dulopoli o Filopoli	—	Δουλόπολις
—	—	—	—	Δρηῆρος
Einatus	—	Einatos	Εἴνατος	Εἴνατος, Ἴνατος
Elea	—	Elea, Policastro di Candia	Ἐλέα ἢ Ἐλαία	Ἐλαία
—	—	—	—	Ἐλατος
Eleuthere (Aorus, Apollonia)	—	—	—	—
Eleuthernæ (Satra)	Eleuterna	—	Ἐλεύθερνα	Ἐλεύθερναί
—	—	—	—	Ἐλυτνα
Elyrus (Salyrus)	Eliro	Eliras o Blissa	Ἐλυρος	Ἐλυρος
—	—	—	—	Ἐλλωτίς
Erythrea	—	Eriifeo, casal Ira	Ἐρυθραία	Ἐρυθραία
—	—	—	—	Ἐραννος
Etea	Iletea	—	Ἐτέα	Ἐρταία
—	—	Gaudhos, Hieronoros	—	Γαῦδος
Gortyna (Larissa, Cremnia)	Gortina	Gortina, Agius Deca	Γορτύνη	Γόρτυς
—	—	—	—	Γλαμία
Gramia	—	—	—	—
Grammium	Graninio	Grammion o Sero- poli Rimopoli	—	Γράμμιον
Heraclea (Heraclium)	Heraclea	—	Ἡρακλεία	Ἡράκλειον
Hierapolis	Ierapolis	Hierapoli	—	Ἱεράπολις
Hierapytna (Cirba, Pitna, Camirus)	Ierapitra	Hierapitna, Gera- petra	Ἱεράπυτνα	Ἱεράπυτνα
Hippocoronium	—	Hipocoronio, Taxos, c. Apicorno	—	Ἱποκορώνιον

Creta Sacra	Κώδ. 918 Μαρ. Βιβλιοθήκης	Χάρτης Coronelli	Dapper	Σταυράκης
Holopyxos Hydramia	— Idramia	Olorixos, Axos Idhramia. Leptine casal Dhramia	*Ολόπυξος —	*Ολόπυξος *Υδραμία
Hyrtaeus (Hyrta- cinus)	—	—	—	—
Hystoe	—	—	—	—
Ilattia	Ilaria	—	—	*Ιλατία
Inachorium	Inagorio	—	—	*Ιναχώριον
Inatus	Inato	—	—	*Ινατος, Εϊνατος
Istrus	Istro - Istrona	Istros - Istrona	—	*Ιστρών
Itanus	Itano	Itano, Itagnia	*Ιτανος	*Ιτανος
Lampa (Lappa)	Lampe - Lappa	Lapa o Risigna	Λάππα	Καλοί Λιμένες Λάππα, Λάμπη Λάμων, ωνος
Larissa (Gortyna)	—	—	—	Λάρισα
Lasaea	Liscia	—	Λασαία	Λασαία
Lassus	—	Lasso, Prassu	—	—
Lato (Camara)	—	—	—	Λατώ
Lebena	la bena	Leone Leuina, c. Metro- poli	Λεβήν	Λεβήν
Lissus (Melissa)	—	—	—	Λητώα
Licastus	Licastro	Licasto	Λύκαστος	Λισός
Lytus	Licta, litto	licto, c. Vida	Λύκτιος	Λισσήν Λύκαστος Λύτιος
Marathusa	—	Macorio, Sfinari Marachussa o Co- rion	—	—
Matalia, Matium	Mattalia	—	—	Μαγνησία
Melissa (Lissus)	—	Matalia, c. Matala	—	Μάταλα
Metallum	—	—	—	Μάλλα
Miletus	—	—	—	Μάτιον
Minoa	Minos - Minoa	Milietto o Streno Miona	Μίλητος Μινώα	Μήθυμνα Μίλητος Μινώα
Mycenae (Myrina)	—	Mirina Micena	Μυσήνα	Μύρινα Μυκῆναι Μωδαία
Naxus	—	—	Νάξος	Νάξος
Oaxus (Axus)	Oaoxo	Oasse, c. Stillo	*Οαξός	*Οαξος
Olerus	Olero	Oleros	*Ωλερος	*Ωλερος
Olus Olulis, Olyssa	Olo o lerli	Oll o Finicus	*Ολοῦς	*Ολοῦς
Osmida	—	—	—	*Ομφάλιον *Ονούχιον *Οσμίδας
Pan	—	—	—	*Οριον
Pannonna	Pinnore	Panon	Πᾶν	Πάλλα
Panormus	Panormo	Panona, c. Nuovo Panormus, Panor- mo	Πάννονα Πάνορμος	Πάννονα Πάνορμον
Pantomatrimon	Panto Mendrio	Pandomatrimon	—	Παντομάτριον
Paxus	—	—	—	Παραισός

Creta Sacra	Κώδ 918 Μαρ. Βιβλιοθήκης	Χάρτης Coronelli	Dapper	Σταυράκης
Pergamea -mum	—	Pergamo	Περγαμέα	Πέργαμος
—	—	—	—	Πέτρα
Phaestus	Phesto	Fesso	Φαῖστος -ός	Φαιστός
Phalanna	Phalana	—	—	Φάλαννα
Phalannaea	Palanea	—	—	Φαλάνναια
Phalasarna	Phalassarna	Falurne, Alicambo	Φαλασσάρνη	Φαλάσαρνα
Pharae	Pharè	Fare	Φάρος	Φαραί, Φεραί
Phoenicus	—	—	Φοινικία	—
Phoenix	Phenio, Phenice	—	Φοῖνιξ	Φοῖνιξ
Poecilasium	Pecialasio	Pecilesio, Fachilassion	—	Ποικιλασσός
Polichna	Policna	Ponis o Polighni, Lutro porto	—	Πολίχνα
PolyrenPolyrhenia	Poliren	Polirenio	Πολυρρήνη	Πολυρρήνιον
Praesus	Prassi	Pressos	Πραῖσος	Πραισός
—	Prassus	Prassu (Lasso)	—	—
Priaesus	Priesso	Prieme	—	Πριανσός
—	—	—	—	Πύθιον
Psychium	Psichio	Psichion, Psigros	—	Ψύχιον
Pylorus	—	Piloro, Sicandro, casal Polis	—	Πυλωρός
Pyranthus	Piratho	Piranato. c Pirathi	Πύρανθος	Πύρανθος
Rhamnus	—	Remno Grabuse	—	Ράμνος
Rhaucus	Rauco	Raucos, Ambellos	Ραῦκος	Ραῦκος
Rizenia	Rissinia	—	—	Ριζηνία
Rhithymnia	Rettime, Rettimnia	Rithimia, Retimo	—	Ριθυμνία
—	—	—	—	Ρόκκα
—	—	—	—	Ρυτιασσός
Rhytium	Rission	Rittion Caluslimniones	Ρύτιον	Ρύτιον
Strenus	Strinos, Streno	—	—	Στρήνος
Salomon	—	—	—	—
—	—	—	—	Στυράκιον
Salyrus (Elyrus)	—	—	—	—
—	Sfachia	Sfactiria, Sfachia	—	—
Satra(Eleuthernae)	—	—	—	Σάτρα
Sibyrtus (Subrita)	Siuirto	Subrita, Sivirtos, c.	Σίβυρτος - Σύβριτος	Συβριτία
Sitea	—	—	Σιτεία	Ἴητις, Ἴητεια
Stelae	Stile	Stille	Στέλη	Στήλαι
—	Suadria	—	—	—
Syia	Sia	Syia o Crineo	Συῖα	Σουῖα
—	Strongilopolis	Strongilopoli o Manestrussa	—	—
—	—	—	—	Σουλήνα
Syrinthus	—	Sirinchios o Siletio	—	Σύρινθος
Tanus	Tanno	—	—	Τάνος
Tarba	Tarba	Tarba o Tarua	—	—
Tarrha	Tarra	Tarra, c. Apolona	Θάρρα	Τάρρα
Tegea	Thegia	Tegea	Τεγέα	Τεγέα
—	—	—	—	Θάλασσα
—	Temene	Temenos	—	—
Thennae	Tenna	Thenas, c. Viciglià	Θένα	Θεναί
Therapnae	—	—	Θεράπνα	Θεράπναι
Thiresca	—	—	—	—
Tripodus	—	—	Τρίποδος	Τρίποδος
—	—	—	—	Τρίττα
—	—	—	—	Τύλισσος